

МЕТОДИКА ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

INDIVIDUALIZED METHODOLOGY TEACHING ENGLISH LANGUAGE TO STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER PROFESSIONAL DIRECTION

У статті наведено обґрунтування та особливості методики індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням. Розглянуто поняття «індивідуалізація навчання» як складне педагогічне явище та проведено ретроспективний аналіз становлення індивідуалізації як форми навчання. Систематизовано найбільш науково розповсюджені визначення поняття «індивідуалізація навчання».

Зазначено, що індивідуалізація під час навчання студентів англійської мови повинна включати облік їх індивідуальних особливостей у навчальній роботі (насамперед тих, які впливають на навчальну діяльність і від яких залежить результат навчання). Такими можуть бути різні психологічні властивості, якості, стани особистості, швидкість опанування навчальної програми тощо. Визначено, що методика індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням – це така організація дидактичного процесу, при якій методи, форми та засоби навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням набувають більш індивідуального, дидактично продуманого, особистісно орієнтованого характеру та максимально враховують індивідуально-психологічні особливості та мотивації студентів до здобуття знань.

До основних компонентів запропонованої методики включено: цілі, завдання, етапи індивідуалізованого навчально-виховного процесу; програму, де відображено зміст, форми, порядок індивідуалізованого навчання; методи та форми, що відповідають вимогам індивідуалізованого навчання; педагогічні умови, що покращують індивідуалізоване навчання студентів; критерії успішності такого навчання тощо. До основних етапів реалізації такої методики віднесено такі: теоретико-методологічний, мотиваційний, організаційно-процесуальний, індивідуалізований, контрольний-оцінний тощо. Методику індивідуалізованого навчання студентів побудовано на таких 4-х рівнях: науковому, методичному, практичному і творчому.

Ключові слова: студенти, іншомовна комунікативна компетентність, індивіду-

алізоване навчання студентів, методика навчання, англійська мова за професійним спрямуванням.

The article presents the features and justification of the methodology of individualized training of future engineers in the English language by professional direction. The concept of «individualization of education» as a complex pedagogical phenomenon was considered, and a retrospective analysis of the formation of individualization as a form of education was carried out. Systematized the most widespread definitions of the concept of «individualization of education» that are currently in use. It is noted that individualization during the education of English language students should include taking into account their individual characteristics in the educational work (primarily those that affect the educational activity and on which the learning outcome depends). These can be various psychological properties, qualities, personality states, the speed of mastering the curriculum, etc. It was determined that the method of individualized teaching of English language students in a professional direction is such an organization of the didactic process, in which the methods, forms and means of teaching English language students in a professional direction acquire a more individual, didactically thought-out, personally oriented character and take into account individual and psychological features as much as possible and students' motivation to acquire knowledge. The main components of the proposed methodology include: goals, tasks, stages of the individualized educational process; a program that reflects the content, forms, and order of individualized education; methods and forms that meet the requirements of individualized training; pedagogical conditions that improve individualized student learning; criteria for the success of such training, etc. The following are the main stages of the implementation of this method: theoretical-methodological, motivational, organizational-procedural, individualized, control-evaluation. The methodology of individualized training is built on the following 4 levels.

Key words: students, foreign language communicative competence, individualized education of students, teaching method, English for professional direction.

УДК 378.12

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.26>

Дніпровська Т.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Кондрашова О.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Провідні сучасні тенденції в освіті, що пов'язані з інтернаціоналізацією і глобалізацією, зумовлюють суттєвий перегляд освітніх пріоритетів. У межах інтернаціоналізації освіти у вищій школі постає проблема організації і індивідуальної навчальної роботи студентів. До того ж стратегічним напрямом освіти на сьогодні виступає парадигмальна установка на формування, розвиток

і самовдосконалення фахівця, за умови реалізації якої він зможе вільно орієнтуватися в складних іншомовних та соціокультурних ситуаціях [1]. Тому в таких умовах усе більшого значення набуває процес індивідуалізації та диференціації навчання майбутніх фахівців у ЗВО. Потреба в індивідуалізації зумовлена також розвитком індивідуальної траєкторії навчання, яку вища школа України активно впроваджує останні роки [2]. Проведений

нами аналіз рівня іншомовної комунікативної компетентності випускників показав, що молоді фахівці недостатньо готові до вирішення професійних і управлінських ситуацій під час спілкування з іноземними партнерами, не готові до роботи з європейськими фірмами та підприємствами, комунікації та взаємодії з ними тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна роль у розробці концепції професійної освіти та підходів до професійної підготовки фахівців належать таким ученим, як В. Кремень, С. Гончаренко, О. Сисоєва і ін. У вітчизняній педагогіці проблема професійної компетентності розглядається в працях І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Коваленко, О. Романовського та ін.

Проблема індивідуалізації навчання молоді відображена в психолого-педагогічних дослідженнях, у тому числі на основі діяльнісного підходу (Г. Балл), розвивального навчання та активізації пізнавальної діяльності (Л. Виготський). Індивідуальним відмінностям особистості присвятили свої праці психологи В. Моляко, Д. Максименко та ін.

У документі Ради Європи [3] стосовно вивчення іноземних мов в країнах Євросоюзу наголошується на необхідності врахування індивідуальних особливостей учителя й учня при вивченні іноземної мови, а сама індивідуалізація стосується особливостей викладання, сприйняття, досвіду «acquisition» іноземної мови. У наукових дослідженнях обґрунтовано методичні аспекти індивідуалізації навчання школярів кресленню (Г. Гавришак), індивідуального підходу в трудовому навчанні засобами нових інформаційних технологій (І. Цідило). Однак у цих працях не розглянуто мету, зміст, методи, форми та засоби індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.

Постановка проблеми. Аналіз проблем підготовки студентів, організаційно-дидактичних недоліків такого становища у ЗВО при вивченні студентами іноземних мов дозволив сформулювати існуючі суперечності між: різним вхідним рівнем знань студентів перед вивченням дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» та недостатньою можливістю НПП спиратися на дані педагогічної діагностики і самодіагностики студентів; необхідністю засвоєння студентами знань з дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» і недостатньою ефективністю методик, методів та форм, що могли б дозволити врахувати індивідуально-психологічні особливості, різний рівень підготовленості студентів в процесі їх навчання; необхідністю формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів та недосконалістю і ефективністю практичних завдань, що могли б забезпечити індивідуалізацію їх навчання тощо.

Метою статті є розгляд особливостей побудови і застосування методики індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль в обґрунтуванні індивідуального підходу у навчанні відіграла педагогічна думка Давньої Греції. Так, Аристотель висунув ідею гармонійного виховання людини та обґрунтував думку щодо природовідповідності. Римський же оратор Квінтіліан наголошував про те, що діти потребують тільки правильного виховання та навчання з урахуванням їх індивідуальних особливостей. Ця думка збігається з сучасним розумінням сутності індивідуального підходу. У роботах філософів і педагогів цього періоду (Т. Кампанелла, Т. Мор, Є. Роттердамський) наголошується про важливість та актуальність індивідуального підходу. У XVII сторіччі Я.А. Коменський розкрив перші стійкі залежності між можливостями учнів та умовами навчання; сформулював вимоги і правила з урахуванням віку та індивідуальних особливостей дітей; обґрунтував положення, що людина має потребу навчатися і самовдосконалюватися протягом усього життя. Французький письменник та філософ Ж.-Ж. Руссо тлумачив принцип природовідповідності як вимогу будувати процес виховання природно, узгоджуючи з індивідуальністю, враховувати інтереси і запити, що значно розширило розуміння принципу індивідуального підходу. Швейцарський педагог Й.Г. Песталоцці педагогічну теорію виводив з мети виховання, яка, на його погляд, полягала у розвитку всіх природних здібностей дитини.

У XVIII–XIX ст. індивідуалізація як форма навчання реально втілювалася в життя через певні її різновиди. Індивідуалізовані форми (системи) навчання припускали роботу вчителя (викладача) з окремим учнем (студентом) індивідуально, як на заняттях, так і в позаурочній діяльності, а також вдома [4]. Як правило, вони ділилися на індивідуально-групові і власне індивідуалізовані системи (форми) навчання. Е. Пархерст спробувала реалізувати принцип індивідуалізації навчання на основі дальтон-плану. На її думку, успіх будь-якої навчальної діяльності залежить від пристосування темпу роботи в школі до можливостей кожного учня [4]. Низка вчених пропонує виділити індивідуалізоване навчання в окрему групу педагогічних технологій. До них відносять: технологію саморозвитку (М. Монтессорі); вальдорфську педагогіку (Р. Штайнер); технологію вільної праці (С. Френе). Так, французький педагог Селестен Френе (1896–1966) побудував таку систему, де немає навчання, а є вирішення проблем, експериментування, аналіз; немає оцінок, але відзначаються особисті просування – через взаємооцінювання дітей та педагогів; немає помилок – бувають непорозуміння, розібравшись у яких, можна їх не допускати тощо.

Аналіз наукових джерел показав, що поняття «індивідуалізація навчання» – складне і багатогранне педагогічне явище. Особливої актуальності воно набуває в умовах переходу на парадигму особистісно орієнтованого навчання і застосування активних та інтерактивних методів навчання на всіх рівнях освітньої діяльності у ЗВО [5].

З психолого-педагогічної ж точки зору індивідуалізацію розглядають як сукупність елементів, процесів, тенденцій, які утворюють особливу форму існування явищ об'єктивного світу, особливий рівень його буття [6]. Аналіз літературних джерел дозволив нам систематизувати найбільш розповсюджені визначення поняття «індивідуалізація навчання», які використовуються на теперішній час: 1. Індивідуалізація навчання – як організація дидактичного процесу, при якій вчитель вибирає способи, прийоми, темп навчання, враховуючи індивідуальні особливості учнів, ступінь їх здібностей до оволодіння знаннями; 2. Індивідуалізація навчання – як розуміння сильних і слабких сторін особистості, врахування особливостей і створення умов для їх розвитку; 3. Індивідуалізація навчання – як індивідуальна робота учнів чи студентів; 4. Індивідуалізація навчання – як організована пізнавальна діяльність індивіда, що здійснюється у відносній незалежності від педагогічних дій.

На нашу думку, індивідуалізація під час навчання студентів англійської мови повинна включати облік їх індивідуальних особливостей у навчальній роботі. Такими можуть бути різні психологічні властивості, якості, стани особистості, швидкість опанування навчальної програми тощо. До таких особливостей ми відносимо: 1. Психофізіологічні властивості нервової системи і мозку; екстравертованість або інтровертованість, невротизм. 2. Психічні пізнавальні процеси та їх рівень розвитку: характеристики уваги, пам'яті, мислення, сприйняття (зокрема, провідна модальність сприйняття – зорова, слухова, моторна; мовлення). 3. Особистісні характеристики: емоційно-вольова сфера особистості; риси характеру, мотивація, потреби, здібності. 4. Успішність у навчанні, рівень навчальних досягнень; інтереси у навчанні. 5. Стан здоров'я (психологічні стани та стан здоров'я), що особливо важливо сьогодні тощо.

У методиці навчання іноземних мов сьогодні розроблені різноманітні форми реалізації індивідуального підходу: самостійне оволодіння (autonomous learning) іноземною мовою або у групі шляхом широкого використання підручників і посібників, виконання завдань з кейсів; самостійна робота (self-directed learning) під керівництвом учителя; самостійне оволодіння іноземною мовою шляхом опрацювання навчального посібника; індивідуальна робота (one-to-one teaching) з одним чи кількома вчителями; самостійне

оволодіння іноземною мовою у спеціалізованих центрах тощо (self-access centres). В основі проєктованої нами методики індивідуалізації навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням покладена ідея суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога та студентів з метою організації ефективної самостійної і групової навчальної роботи при консультаційній допомозі педагога, побудови системи організації та обліку індивідуального просування студента за темами, кейсами, рефератами, індивідуальними завданнями.

Важливо, що поєднання режиму індивідуалізації і змісту навчальної роботи з діяльністю студентів в навчальних групах сьогодні повинно супроводжуватися гнучким управлінням їх роботи. На нашу думку, методика індивідуального навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням – така організація дидактичного процесу, при якій методи, форми та засоби навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням набувають більш індивідуального, дидактично продуманого, особистісно орієнтованого характеру та максимально враховують індивідуально-психологічні особливості та мотивації студентів до здобуття знань. Ця методика переносить акцент цілей з традиційного навчання на покращення навчальної мотивації до творчості та розвиток пізнавальних інтересів; зберігає і розвиває індивідуальність студента, його потенційні можливості; сприяє виконанню на цій основі навчальних програм; допомагає будувати індивідуальну траєкторію розвитку; формує та розвиває особистісні якості тощо. Вона має такі основні ознаки і переваги: у процесі навчання враховуються індивідуальні особливості студентів; темп навчання, його форми і методи пристосовуються до можливостей кожного, надається більше свободи вибору і творчості; виникає можливість диференційовано навчатися за різними програмами на основі групування студентів за певними особливостями, інтересами або успішністю; відбувається самостійний пошук найбільш раціональних методів роботи; розвивається їх особиста відповідальність за якість власного навчання.

До основних компонентів методики включено: її цілі, завдання, етапи індивідуалізованого навчально-виховного процесу; програму, де відображено зміст, форми, порядок індивідуалізованого навчання; методи та форми, що відповідають вимогам індивідуалізованого навчання; педагогічні умови, що покращують індивідуалізоване навчання студентів; критерії успішності такого навчання тощо. До основних етапів реалізації такої методики віднесено такі: теоретико-методологічний, мотиваційний, організаційно-процесуальний, індивідуалізований, контрольний тощо.

Методика індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним

спрямуванням будувалася нами на 4-х рівнях: науковому, методичному, практичному і творчому. На науковому рівні реалізації методики обґрунтовано основні підходи, цілі, зміст, принципи і найбільш доцільні методи індивідуалізованого навчання. До основних цілей індивідуалізації процесу навчання іноземної мови віднесено розвиток інтелектуального кругозору, психічних процесів і якостей особистості, які відіграють провідну роль в оволодінні англійською мовою; формування індивідуального стилю оволодіння англійською мовою; формування і розвиток умінь самостійної роботи, творчої діяльності тощо. На методичному рівні методики побудовано методи, організаційні форми, завдання для самостійної роботи, теми рефератів, проектів та творчих робіт, вправи для індивідуалізованого навчання англійської мови за професійним спрямуванням, розроблено критерії оцінювання досягнень студентів тощо. Практичний рівень методики навчання був спрямований на формування у студентів практичних умінь і навичок вирішення індивідуальних проблемних та професійних ситуацій такими методами як брейн-ринг, парні та групові змагання, тренінги, рольові ігри, проектів, відпрацювання кейсів тощо. Творчий рівень забезпечував здійснення стимулювання навчальної і творчої діяльності студентів, активізував їх зусилля і створював позитивний емоційний фон та толерантне іншомовне освітнє середовище, що сприяє прояву творчості і врахуванню особливостей особистості студентів.

Таким чином, можна зробити **ВИСНОВОК**, що індивідуалізація під час навчання студентів

англійської мови повинна включати облік їх індивідуальних особливостей у навчальній роботі (насамперед тих, які впливають на навчальну діяльність і від яких залежить результат навчання). Визначено сутність, складові, етапи реалізації методики індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням. До основних етапів реалізації такої методики віднесено теоретико-методологічний, мотиваційний, організаційно-процесуальний, індивідуалізований, контрольний-оцінний. У подальшому планується впровадження у методику активних методів навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Лавриш Ю. Е. Індивідуалізація навчання іноземних мов студентів інженерних спеціальностей в умовах цифрового соціуму: дидактичний аспект : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 352 с.
3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. URL: <https://rm.coe.int/16802fc1bf>
4. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. Тернопіль, 1996. 290 с.
5. Прядко Л.О. Особливості індивідуалізації навчання в інклюзивному навчальному закладі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2017. Т.2. 310 с. С. 144–152.
6. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземної мови. К.: Ленвіт, 2008. 285 с.